

Տինասավորվում է
Եվրոպական միության կողմից

Քաղաքականության համառոտագիր

Հանրակրթություն և ՀԸԳՀ

Ամփոփում

Հայաստանը ներկայումս անցնում է կրթական լայնածավալ բարեփոխումների ևս մեկ՝ հավակնոտ նպատակներով փուլով: Բարեփոխումն ընդգրկում է ՀԸԳՀ (Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր) շրջանակներում սահմանված երեք հիմնական պարտավորությունների ոլորտները՝ ներառելով կառավարման մարմինների, նրանց լիազորությունների և առաքելությունների փոփոխությունները, ինչպես նաև նախաձեռնություններ՝ կրթության որակի բարելավման ուղղությամբ: Բարեփոխման շրջանակը ընդգրկում է համակարգային, կառավարման մարմինների կառուցվածքին և հանրակրթության որակին վերաբերող խնդիրների հասցեագրում: Բարեփոխումների հիմնական ռազմավարական փաստաթուղթը, որը ներկայացնում է տեսլականը, ռազմավարական նպատակներն ու արդյունքները, «2023-2030 թթ. Կրթության զարգացման պետական ծրագիրն» է (ԿՁՊԾ): Մշակվել է դրանից բխող Գործողությունների ծրագիր, որը մանրամասնում է իրականացվելիք քայլերը, դրանց ժամանակացույցը և իրականացման համար նախատեսված ռեսուրսները:

Մեր կողմից քաղաքականության այս փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ՀԸԳՀ-ով ստանձնած՝ կրթական ոլորտի հիմնական խնդիրներին, մասնավորապես որակին և որակյալ կրթության հասանելիության և մատչելիությանը առնչվող պարտավորությունները ԿՁՊԾ-ում և Գործողությունների ծրագրում ընդգրկված են սահմանափակ չափով, քանի որ անտեսվում է հիմնախնդրի գլխավոր պատճառը՝ համակարգային բարեվարքության պակասը: Բացի այդ, թեև բարեփոխումները շեշտադրում են համակարգի սոցիալական անհավասարությունը, ոլորտային ռազմավարություններում ամփոփված օրակարգերը բավարար միջոցառումներ չեն նախատեսում՝ որակյալ կրթության հասանելիության և մատչելիության վերականգնման և այն երեխաների կրթության իրավունքի ապահովման համար, որոնց հմտություններն ու կարողությունները չեն հաղթահարել ուսումնառության աղքատության շեմը: Ավելին, առկա քաղաքականությունները չունեն համապատասխան դրույթներ՝ ցածր առաջադիմությամբ սովորողներին կրթական գործընթացում վերաինտեգրելու համար:

Իրականացման տեսանկյունից մի քանի ոլորտներում նկատվում են նշանակալի ձեռքբերումներ: Դրանցից է՝ հանրակրթության կառավարման ոլորտում քաղաքական չեզոքության վերականգնումը, ինչն արտացոլվել է վերջին ընտրությունների դիտորդական զեկույցներում: Բացի այդ, ներդրվել են ֆինանսական հաշվետվողականության մեխանիզմներ՝ ապահովելով ավելի մեծ ֆինանսական և գործառնական թափանցիկություն:

Նոր կրթական չափորոշիչները խոստումնալից են կրթության որակի աստիճանական բարելավման տեսանկյունից, եթե դրանք ներդրվեն հանրապետության ողջ տարածքով և ուղեկցվեն ուսուցիչների մասնագիտական զարգացման խիստ համակարգով: Առաջընթացի կարևոր քայլ է նաև ուսուցիչների միասնական և պարտադիր հավատարմագրման քննության ներդրումը: Կրթության զարգացման և նորարարությունների ազգային կենտրոնը (ԿԶՆԱԿ) ակտիվորեն նպաստել է

Տիեզերական միության կողմից

«Աշակցություն ՀԸԳՀ-ի մշտադիտարկմանը, իրականացմանը և հաղորդակցությանը»
ENI/2023/442-873

ուսուցիչների և տնօրենների մասնագիտական զարգացմանը՝ մշակելով ուղեցույցներ և նյութեր, ինչպես նաև դպրոցներում խթանելով լավ կառավարման մեխանիզմները:

Սակայն, բարեփոխումների այս ծավալից անկախ, կրթության որակի և որակյալ կրթության հասանելիության և մատչելիության ոլորտում առարկայական բարելավումներ չեն արձանագրվել: Հիմնական ցուցանիշները՝ ուսումնառության աղքատությունը, միջազգային թեստերի արդյունքները և կրթությունում ընդգրկված երեխաների քանակները, մնում են անփոփոխ: Համակարգային ցուցանիշներում, ինչպես օրինակ գնահատման հուսալիության և ուսուցիչների մասնագիտական որակի մասով, նույնպես, նշանակալի բարելավում չի նկատվում: Ըստ էության, երեխաների կրթության մակարդակի նշանակալի բարելավում տեղի չի ունեցել: Կառավարության ներկայացուցիչները առաջընթացի բացակայությունը հիմնականում վերագրում են բարեփոխումների նկատմամբ դիմադրությանը, որն առկա է հատկապես գործող մասնագետների և կիրարկողների շրջանում: Հարցազրույցները վկայում են, որ որոշումներ կայացնողները այս դիմադրությունը համարում են փոփոխության հիմնական խոչընդոտը: Ի պատասխան՝ իշխանությունները որդեգրել են իրականացման կենտրոնական՝ վերևից ներքև մոտեցումը: Սակայն այս մոտեցումը հղի է ձևական և մակերեսային համապատասխանության վտանգով, բովանդակային փոփոխություն իրականացնելու փոխարեն: Հիմնական շահագրգիռ կողմերի՝ ուսուցիչների, ծնողների և սովորողների հետագա օտարացումը կարող է նվազեցնել բարեփոխումների նկատմամբ նրանց պահանջատիրության զգացումը՝ հարդյունս խաթարելով դրանց արդյունավետությունը:

Որակյալ կրթության հասանելիությունն և մատչելիությունը հատկապես մտահոգիչ են, քանի որ չեն գործադրվել զգալի, չափելի և թիրախային ջանքեր՝ ցածր սոցիալ-տնտեսական կարգվիճակով ընտանիքների երեխաների կրթական մարզին ալացումը վերացնելու ուղղությամբ: Որոշում կայացնողները չունեն, և կարծես, չեն էլ փորձում ունենալ՝ կրթության հասանելիության սոցիալական չափման հուսալի տվյալներ, որպեսզի կարողանան մշակել նպատակային ռազմավարություններ: Չի ճանաչվում այն երեխաների կրթության իրավունքը, որոնք վերջին տարիներին անցել են կրթական համակարգով՝ առանց համապատասխան գիտելիքներ և հմտություններ ձեռք բերելու: Երկարօրյա ուսումնական ծրագիրը, որը նպատակ ունի վերահիստեգրել «դուրս մնացած» սովորողներին, բավարար չէ և չունի հաշվետվողականության հիմնական մեխանիզմներ՝ դրա արդյունավետությունը ապահովելու և ըստ անհրաժեշտության զարգացնելու համար:

Այս դիմադրությունը հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է բարեփոխումների հարացույցի փոփոխություն՝ կենտրոնանալով երեխաների կրթության և որակյալ կրթության իրավունքի վերականգնման վրա: Թե՛ տեսական, թե փորձի վրա հիմնված մեծաքանակ ապացույցներ, ներառյալ սույն մշտադիտարկման արդյունքները, վկայում են, որ համակարգային անարդյունավետության պատճառը համակարգային բարեվարքության պակասն է: Առանց կրթական համակարգում բարեվարքության խախտումների վերացմանն ուղղված նպատակային և կիրարկելի միջոցառումների հաստատուն բարեփոխումները կմնան անիրագործելի:

Տինասավորվում է
Եվրոպական միության կողմից

Առաջարկություններ

Առաջարկությունները ներկայացված են ըստ պատասխանատու մարմինների և առաջնահերթությունների:

Առաջարկություններ ՀԸԳՀ կողմերին՝ Հայաստանի կառավարությանը և ԵՄ-ին:

- **Առաջնահերթություն տալ բարեվարքությանը կրթության ոլորտում.** Ճանապարհային քարտեզում, ԿԶՊԾ-ում և Հակակոռուպցիոն ռազմավարությունում ներառել համակարգային բարեվարքության վերականգնման գործուն միջոցառումներ: Ներկայումս ճանապարհային քարտեզում ներառված միջոցառումները բավարար հստակ չեն և չեն անդրադառնում բարեվարքության խնդրին:
- **Ապահովել ներառականություն նաև ընդունելությունից հետո.** Ներգրավել համակարգից դուրս մնացած սովորողներին, որոնք անցել են համակարգով առանց որակյալ կրթություն ստանալու՝ ԿԶՊԾ-ում, ճանապարհային քարտեզում և Մարդու իրավունքների պաշտպանության ռազմավարությունում նախատեսելով թիրախային միջոցառումներ: Օժանդակել «կրթության իրավունքի վերականգնման» լայնածավալ ծրագրերին:

Առաջարկություններ Հայաստանի կառավարությանը.

Օժանդակել համակարգային բարեվարքությանը

- Ուսուցիչների կողմից մասնավոր կրկնուսուցում առաջարկելը կամ սովորողներին ուղղորդելը մասնավոր պարապմունքի որակելի որպես բարեվարքության լուրջ խախտում և սահմանել կատարման ենթակա վարչական միջոցներ: Դիտարկել օրենքով արգելքների սահմանումը, ինչպես Վրաստանում, Հարավային Կորեայում և այլ երկրներում:
- Ակադեմիական առաջադիմության անհիմն արձանագրումը որակել որպես բարեվարքության լուրջ խախտում՝ կիրառելով կատարման ենթակա վարչական միջոցները, հատկապես այն դեպքերում, երբ այն կոծկում է սովորողի ցածր առաջադիմությունը:
- Տեսչական մարմնին օժտել բարեվարքության խախտումները բացահայտելու լիազորությամբ, ինչպիսիք են կանխամտածված ոչ լիարժեք դասավանդումը և ակադեմիական առաջադիմության անհիմն արձանագրումը:

Բարելավել ներառականությունը

- Վերանայել և բարելավել երկարօրյա ուսուցման ծրագրերը ցածր առաջադիմություն ունեցող աշակերտների համար՝ ապահովելով հաշվետվողականություն բոլոր փուլերում՝ սովորողների ընդունելություն, առաջադիմության գնահատում և արդյունքների վերլուծություն: Ծրագիրն ընդլայնել՝ հնարավորինս արագ հասցեագրելու լայն տարածում ունեցող կարիքները: Ընդլայնել լուծումները՝ ներգրավելով արտաքին մասնագետների, ներդնելով ամառային դպրոցներ, կիրառելով զարգացող երկրների լավագույն փորձը:
- Իրականացնել ուսումնասիրություններ՝ բացակայությունների սոցիալական ասպեկտների վերաբերյալ և մշակել թիրախային աջակցության ծրագրեր՝ կանխելու սովորողների՝ դպրոցից դուրս մնալը ֆինանսական խնդիրների պատճառով: Ստեղծել արդյունավետ

Ֆինանսավորվում է
Եվրոպական միության կողմից

մեխանիզմ՝ դպրոցից դուրս մնացած երեխաներին նույնականացնելու համար՝ ապահովելով ավելի արդիական տվյալներ, քան առկա համակարգերը:

Բարձրացնել կրթության որակը

- Բարեփոխել Գնահատման և թեստավորման կենտրոնի (ԳԹԿ) գնահատման մեխանիզմները՝ ներդնելով ավելի մասնագիտական, բազմաշերտ և բազմաբնույթ գնահատման ձևաչափեր: Ապահովել սովորողների ուսումնառությանն իրական ժամանակում հետևելու հնարավորությունը՝ փաստահեն քաղաքականության որոշումներ և նպատակային միջամտություններ իրականացնելու համար:
- Ստեղծել իրական ժամանակում միջամտության մեխանիզմներ՝ մասնավորապես այն դեպքերում, երբ կրթության որակը նվազում է:
- Սկսած 2025-2026 ուսումնական տարվանից՝ ուսուցիչների ատեստավորումը դարձնել պարտադիր և սահմանել ատեստավորման նվազագույն շեմ:
- Մշակել և ներդնել ուսուցիչների վերապատրաստման ծրագրեր՝ ուսուցիչներին աջակցելու նոր կրթական չափորոշիչների յուրացման գործում, մասնավորապես՝ գնահատման ոլորտում:

Այս առաջարկությունները նպատակ ունեն խթանել համակարգային բարեվարքությունը, ներառականությունը և կրթության որակը՝ ապահովելով նշանակալի և կայուն առաջընթաց Հայաստանի կրթական համակարգում:

Հեղինակ՝ **Լարիսա Մինասյան, գիտությունների դոկտոր** | larissa.minasian@gmail.com

Մույն հրապարակումը պատրաստվել է Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ: Դրա բովանդակության համար պատասխանատվություն է կրում բացառապես հեղինակը՝ Լարիսա Մինասյանը, և պարտադիր չէ, որ այն արտահայտի Եվրոպական միության տեսակետները: